

Satu Keränen

KIRJAVINKKAUSTA KEMILÄISILLE VARHAISKASVATTAJILLE

KIRJAVINKKAUSTA KEMILÄISILLE VARHAISKASVATTAJILLE

Satu Keränen
Opinnäytetyö
Kevät 2014
Kirjasto- ja tietopalvelun
koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Tekijä: Satu Keränen

Opinnäytetyön nimi: Kirjavinkkausta kemiläisille varhaiskasvattajille

Työn ohjaaja: Mira Jurvansuu

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2014

Sivumäärä: 32+ 8 liitesivua

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli järjestää kirjavinkkausta Kemin kaupunginkirjastossa. Tarkoitus oli vinkata lasten kuvakirjoja kemiläisille päiväkotien varhaiskasvattajille. Kirjojen valintaperusteena käytettiin Varhaiskasvatuksen perusteet -asiakirjaan sisältyviä sisällöllisiä orientaatioita. Kasvattajille haluttiin vinkata kuvakirjoja, jotka tukevat matemaattista, luonnontieteellistä, esteettistä, historiallis-yhteiskunnallista, eettistä ja uskonnollis-katsomuksellista orientaatiota.

Työssä perehdyttiin kuvakirjojen arviointiin. Lasten kuvakirjat ovat erittäin monipuolisia ja niitä luetaan joka päivä päivähoiton arjessa. Kuvakirjojen avulla voi lasten kanssa käsitellä elämän eri osa-alueita ja ilmiöitä. Kuvakirjat ovat lapsille mieluisia, ja niiden valintaan kannattaa kiinnittää huomiota.

Kirjavinkkaus on yksi kirjastojen työmuoto. Sitä tehdään eniten lapsille ja nuorille, jotta he innostuisivat lukemisesta ja löytäisivät sopivaa luettavaa. Vinkkausta voi tehdä kuka vain, kenelle vain ja missä vain. Vinkkaajan tärkeitä ominaisuuksia ovat innostuneisuus kirjallisuudesta ja halu kertoa hyvistä kirjoista muille.

Kuvakirjoihin perehtyminen osoitti niiden monipuolisuuden. Tarina ja kuvitus yhdessä ovat monikäyttöistä materiaalia varhaiskasvatuksessa. Kuvakirjojen arviointi osoittautui tärkeäksi, sillä kaikki lapsille tarkoitetut kirjat eivät olleet sisällöllisesti kovinkaan rikkaita. Itse kirjavinkkaustilaisuuksiin osallistui todella vähän kuulijoita, vaikka aihetta pidettiin tärkeänä. Palautteesta ei selvinnyt syitä kuulijoiden puuttumiseen.

Yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa on jo nyt kirjastoissa aktiivista. Kirjavinkkaus olisi hyvä keino laajentaa sitä. Vinkkausta voisi tarjota esimerkiksi varhaiskasvatuksen koulutuspäivien yhteyteen, jolloin kuulijoita olisi jo valmiina paikalla runsaasti. Myös vinkkaus lapsiryhmissä voisi olla kokeilemisen arvoinen asia. Lapset ovat vastaanottavaisia ja ennakkoluulottomia osallistujia.

Asiasanat: kirjavinkkaus, kuvakirjat, varhaiskasvatus, päiväkodit

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and Information Services

Author: Satu Keränen

Title of thesis: Booktalking for educators in Kemi

Supervisor: Mira Jurvansuu

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2014 Number of pages: 32+8

The purpose of my thesis was to arrange booktalk in Kemi citylibrary. The purpose was to booktalk about children's picture books for educators in daycare in Kemi. The selection of books was based on content orientations included in The National Curriculum Guidelines on Early Childhood Education and Care in Finland. The meaning was to booktalk to educators about picturebooks that support mathematic, natural sciences, aesthetic, history & society, ethics and religion & philosophy orientations.

The thesis studied evaluation of picture books. Children's picture books are very many-sided and they are read every day at daycare. By means of picture books different fields and phenomena of life can be dealt with. Children like picture books and it is worth using consideration when choosing books.

Booktalk is one of the working methods in the library. It is mostly done for children and young people to inspire them to read and find proper books. Anyone can booktalk for anybody and anywhere. The most important quality for the booktalker is enthusiasm for literature and desire to talk about good books.

Familiarizing with the picture books showed their many-sidedness. The story and the illustration together are versatile material in early education. Evaluation of picture books turned out to be important because all the children's books were not so meaningful. The actual booktalk did not get many participants although the theme was considered important. The feedback did not clarify the reasons to the lack of participants.

Co-operation between the library and early education is already active. Booktalk would be a good way to expand it. Booktalk could be offered for example to be included in one-day educations when there are many listeners present. Booktalking for groups of children could be worth trying. Children are receptive and open-minded participants.

Keywords: booktalk, picture books, early childhood education, daycare

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	LASTEN KUVAKIRJAT	8
2.1	Lasten kuvakirjojen piirteitä	8
2.2	Lasten kuvakirjojen arvioiminen	8
2.3	Lasten kuvakirjat kirjastossa	10
3	KIRJAVINKKAUS.....	11
3.1	Kirjavinkkari.....	12
3.2	Hyvä kirjavinkki	12
3.3	Kirjavinkkaustuokio	13
4	VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET	15
4.1	Kielen merkitys varhaiskasvatuksessa.	15
4.2	Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot.....	16
4.3	Sisällölliset orientaatiot ja lasten kuvakirjat.....	17
5	KIRJAVINKKAUSTUOKIOT PÄIVÄHOIDON AMMATTILAISILLE	19
5.1	Kohderyhmä.....	19
5.2	Kuvakirjojen valinta	19
5.3	Vinkkien valmistelu.....	21
5.4	Esimerkki pitkästä ja lyhyestä vinkistä.....	23
5.5	Vinkkaustuokiot.....	25
6	YHTEENVETO JA POHDINTA	27
	LÄHTEET	30
	LIITTEET	33

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tavoitteena on järjestää vuoden 2013 syksyllä Kemin kaupungin päivähoiton henkilöstölle kirjavinkkausta sellaisista lasten kuvakirjoista, jotka tukevat Varhaiskasvatuksen perusteiden sisällöllisiä orientaatioita. Työn tilaajana on Kemin kaupunginkirjasto. Kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö. Tietoperusta koostuu kolmesta osa-alueesta: lasten kuvakirjat, kirjavinkkaus ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Toiminnallinen osuus käsittää vinkkaus-
tuokioiden valmistelun ja järjestämisen; valitsen kuhunkin orientaatioon sopivat lasten kuvakirjat, valmistelen niistä vinkit ja esitän ne päivähoiton työntekijöille.

Toimin itse lastentarhanopettajana päiväkodissa ja tiedän, että päivähoiton arki on kiireistä. Lastentarhanopettajille on varattu viikoittain tietty tuntimäärä toiminnan suunnitteluun, mutta silti apu on tarpeen. Kuvakirjat ovat jokapäiväistä materiaalia päiväkodissa, mutta niihin ei ehkä aina perehdytä syvällisesti. Luettavan kirjan valintaan vaikuttaa useammin se, onko kirjaa jo luettu ryhmälle kuin kirjan varsinainen sisältö. Kun kirjojen valinnassa perehtyy etukäteen niiden sisältöön tarkemmin, tulevat kaikki sisällölliset orientaatiot helpommin huomioitua päivähoiton toiminnassa.

Lapset nauttivat kirjojen lukemisesta ja kuuntelemisesta. Heille tarkoitetut kuvakirjat tukevat lasten kasvua ja kehitystä, mutta kirjat ovat myös viihdettä ja ajankulua. Kuvakirjoja voi arvioida monilta eri kannoilta: kuvitus, tarina, sanasto, hahmot jne. Niiden arvioiminen auttaa aikuista valitsemaan kuhunkin lukuhetkeen ja kullekin kuulijalle sopivaa lukemista.

Suomessa varhaiskasvatusta ohjaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirja, jossa määritellään kasvatuksen sisältöä. Päivähoito toteuttaa varhaiskasvatusta asiakirjan ohjeiden mukaan. Kuvakirjat ovat yksi keino avata ja syventää lapsille monia ympäröivän maailman ilmiöitä. Kuvakirjoissa on helposti nähtävillä yleisiä teemoja lasten elämään liittyen. Tunteet, ystävyys, käytöstavat ja yhdessä olemisen taidot ovat usein kirjoissa helposti havaittavina aiheina. Niistä voi kuitenkin löytää paljon muutakin, kun perehtyy kirjoihin eri näkökulmista.

Kirjavinkkaus on yksi kirjastojen tarjoama palvelu. Tässä opinnäytetyössä perehdytään kirjavinkkaukseen työmuotona. Vinkkausta tehdään usein peruskoululaisille ja lukiolaisille tarkoituksena esitellä kuulijoille lukemista vapaa-aikaan ja houkuttaa vähänlukevia lukemaan enemmän. Sitä voidaan kuitenkin tehdä myös sellaisille kuulijoille, jotka tarvitsevat sopivaa aineistoa omaan työ-

hönä. Lasten kuvakirjat eivät ole ammattikirjallisuutta, jota esitellään ammattilehdissä runsaasti ja usein perinpohjaisesti. Päivähoidon työntekijät saavat lasten kuvakirjoista vähän tietoa, mikäli eivät sitä itse aktiivisesti hae. Ammattilehdissä voidaan esitellä pari kuvakirjaa yhdessä numerossa, mutta välttämättä ei esitellä yhtäkään. Kirjavinkkaukset ovat hyvä keino nostaa kerralla useita kirjoja esille ja tehdä niiden sisältö sekä mahdollisuudet tutuksi lukijoille.

2 LASTEN KUVAKIRJAT

Lastenkirjailijoiden kertomukset ovat parhaimmillaan sellaisia, jotka sopivat jokaiselle ikäluokalle. Kirjat, joita luetaan yhä uudelleen ja uudelleen sekä aikuisten että lasten halusta, ovat lastenkirjallisuuden parhaimmistoa. Aikuiset eivät lasten kirjoihin vapaaehtoisesti ja avoimesti paneudu, mikä on tälle kirjallisuudenlajille harmillista. Aikuisten vallassa on lastenkirjojen hankkiminen, niistä tiedottaminen, niiden tutkiminen ja kritiikki. Lapset kuitenkin löytävät lastenkirjat, mikäli he saavat siihen mahdollisuuden. (Jokipaltio 1990, 47-48.)

Lapset ovat suoraviivaisia ja selkeitä lukijoita. Mikäli he eivät pidä kirjasta, he eivät sitä lue. Mikäli he taas pitävät siitä, he ovat yleisönä mitä kiitollisinta. Hyvä kirja on arvokas, oli se tarkoitettu lapsille tai aikuisille. Tyhjämpäväinen kirjallisuus ei jaksa lapsia pitkään kiinnostaa; pelkkä viihde imaisee lapset vain hetkellisesti mukaansa. Taidetta edustavan kirjan pariin lukija palaa useita kertoja, ja jokaisesta lukukerrasta hän saa jotakin itselleen. (Jokipaltio 1990, 54.)

2.1 Lasten kuvakirjojen piirteitä

Lasten kuvakirjat ovat melko ohuita ja niissä on lyhyehkö kuvitettu tarina. Tarinat käsittelevät lasten arkeen liittyviä asioita, ja niihin sisältyy usein jokin opetus. Kuvakirjan lukemiseen ei mene kauaa aikaa, ja niitä voi lukea monta peräkkäin. Kuvitus on kuvakirjoissa tärkeä, ja se tukee tarinaa tarinan tukiessa sitä. Luettaessa lapsille näytetään yleensä kuvat samaan aikaan.

Northrupin (2012, 2) mukaan lasten kuvakirjassa on sivuja keskimäärin 32, mikä selittyy hänen mukaansa kirjansitomisen tekniikalla. Kirjassa on tekstiä alle tuhat sanaa; mikäli sitä on enemmän, voidaan puhua mieluummin kuvitetusta kirjasta kuin varsinaisesta lasten kuvakirjasta. Jokaisella sivulla tai aukeamalla on kuva, joka yhdessä tekstin kanssa muodostaa yhden kohtauksen tarinasta. Jokainen sivunkääntäminen avaa lukijalle esiin uuden kohtauksen.

2.2 Lasten kuvakirjojen arvioiminen

Mary Northrup antaa teoksessaan neuvoja lasten kuvakirjan arviointiin. Tekstin ja kuvituksen vuorovaikutus on tärkeää. Hyvässä kuvakirjassa ne sopivat yhteen saumattomasti. Itse tarinan tulee kestää ääneen lukemisen, ja sen on oltava lumoava vedoten sekä aikuiseen että lapseen.

Jo tarinan ensimmäisen lauseen tulisi kouruttaa lukija lukemaan kirja loppuun. (Northrup 2011, 6-7.)

Itse tarinassa on useita elementtejä, joiden pohjalta sitä voi arvioida. Kuvakirjassa seikkailevat hahmot voivat olla ihmisiä, eläimiä, kulkuneuvoja ja mielikuvitushahmoja, jotka kuitenkin käyttäytyvät kuin ihmiset. Monipuoliset hahmot voivat kuvastaa lapsen omia kokemuksia tai avartaa hänen näkökantonsa. Ne myös tekevät tarinasta realistisemman. Esimerkkinä Northrup antaa etnisesti erilaisten tai ulkomaalaisten ihmisten esiintymisen tarinoissa. Hänen mukaansa eritaustaisten ihmisten esiintyminen kuvakirjoissa on erityisen tärkeää niille lapsille, jotka elävät sellaisessa yhteisössä, jossa kaikilla on sama tausta ja ihmiset ovat samannäköisiä. Lisäksi jokaisen lapsen tulisi saada lukea kirjoja, joissa on hänen itsensä kaltaisia ihmisiä. (Northrup 2011, 7-8.)

Kuvakirjaa voi arvioida sen näkökulman ja tunnelman perusteella, kuka on tarinan kertoja ja mikä on tarinan sävy. Miljööllä sekä ajalla ja tapahtumien paikalla on oma merkityksensä. Tarinan juoni on oleellinen kuvakirjassakin; tapahtumien eteneminen, mahdollinen ongelma tai voitettavana oleva este pitävät kuulijan kiinnostusta yllä. Hyvässä kirjassa kuulija haluaa saada tietää, kuinka siinä lopulta käy. Kuvakirjaa voi tarkastella teeman ja opettavaisuuden kannalta. Sen ei tarvitse aina olla hyvin opettava, mutta siinä on hyvä olla enemmän sisältöä kuin pelkkä yksinkertainen juoni. (Northrup 2011, 8-9.)

Lasten kuvakirjan yksi tärkeä tehtävä on rikastuttaa lasten sanavarastoa. Kirjan sanaston tulee olla lapselle haastava, hieman yli hänen oman sanavarastonsa tason. Kun kirjaa luetaan ääneen, oudoista sanoista voidaan keskustella ja niiden merkitystä avata lapselle. Teksti voi olla riimitelty tai ei. Sen rytmi kuitenkin on tärkeää, jotta se sopii ääneen luettavaksi. (Northrup 2011, 9.)

Kuvituksen arviointi alkaa sen huolellisella tutkimisella aluksi ilman lukemista. Monissa kirjoissa ensimmäisen visuaalinen vaikutelman antaa värit. Se kuvastaa erilaisia tunnelmia ja energioita. Värit voi olla monivärinen, lämmin- tai kylmäsävyinen tai muutamaa tiettyä väriä sisältävä. Värit voi olla eri aukeamilla erityylinen, jolloin se kuvastaa tarinassa muuttuvia tunnelmia. Myös kuvituksen ääriivi ja sen vaihtelut ovat keino ilmaista tarinan tunnelmaa ja sen vaihtelua. Kuvituksessa voi olla yhdistettynä erilaisia muotoja; esimerkiksi geometriset ja orgaaniset muodot voivat olla sulassa sovussa saman kirjan kuvituksessa. Muodot sekä niiden mittakaavat ja suhteet voivat ilmentää mm. kirjan tunnelmaa ja sen muutosta. Erilaisilla tekstuureilla voidaan luoda

lukijalle mielikuvaa ruohosta, pehmeästä eläimen turkista ja kuvan kolmiulotteisuudesta. (Northrup 2011, 10-11.)

Aivan loistava esimerkki siitä, kuinka väreillä voi ilmaista tunteita, löytyy Jon Klassenin (2013) kirjasta *Haluan hattuni takaisin*. Kirjan kuvitus on hillitty ja harmoninen karhun etsiessä hattuaan. Siinä tarinan vaiheessa kun karhu ymmärtää jäniksen puijanneen häntä ja napanneen hatun, koko sivun taustaväri on punainen. Lukijalle ei jää epäselväksi mitä karhu oivalluksen hetkellä tuntee: raivoa.

Kaikki edellä mainitut kuvituksen ominaisuudet kootaan yhteen sommittelussa, jossa kuvittajalla on lukematon määrä erilaisia mahdollisuuksia. Sommittelulla voi kuvastaa lastenkirjoissa usein teemana olevaa päähahmon voimattomuutta, joka tarinan myötä muuttuu vahemmaksi. Hahmon kokoeroilla ja sijoittelulla kuvassa voi ilmentää heidän välisiä suhteitaan. (Northrup 2011, 13.) Pelokas hahmo voi olla sijoitettuna kuvan laidalle pelottavan ja vahvan hahmon ollessa keskellä suurena ja voimakkaana. Yhden hahmon ympärillä voi olla paljon tyhjää tilaa muiden touhutessa yhdessä kauempana, millä kuvittaja voi korostaa yksinäisyyden tunnetta.

2.3 Lasten kuvakirjat kirjastossa

Lasten kuvakirjat löytyvät kirjastosta luokasta 85.22. Ne voivat olla tekijänmukaisessa aakkosjärjestyksessä hyllyssä, teemoittain ryhmiteltynä (esim. pottakirjat, uskonnolliset kirjat) tai sarjoittain ryhmiteltynä (esim. Miina ja Manu, Aino, Mikko Mallikas). Osa kirjoista voi olla vaikkapa kirjakoireissa satunnaisessa järjestyksessä. Kirjasto voi käyttää kaikkia edellä mainittuja menetelmiä lastenosastollaan. Kullakin kirjastolla on oma tapansa järjestää kuvakirjat.

Kirjastoaineiston asiasanoitus helpottaa kirjojen etsintää kokoelmasta. Lasten kuvakirjoja on alettu asiasanoittaa vasta vuodesta 2002 lähtien. Asiasanoitus on karkeampaa kuin aikuisten kaunokirjallisuudessa. (Vilkki-Eriksson 2013, hakupäivä 29.10.2013.) Kirjastojen omien tietokantojen lisäksi tietoa uusista ja vanhoista lasten kuvakirjoista voi hakea esimerkiksi Onnetkokoelmatietokannasta, joka on Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin kirjaston kokoelmatietokanta (Lastenkirjainstituutti 2010, hakupäivä 2.10.2013). Lasten kuvakirjoja on myös listattu bibliografioihin, joissa aineisto on ryhmitelty eri aihepiireihin. Etenkin ennen vuotta 2002 julkaistuja kirjoja löytää aiheen mukaan järjestettyinä helpoiten juuri näistä bibliografioista.

3 KIRJAVINKKAUS

Kirjavinkkaus on kirjojen avaamista kuulijoille niistä kertomalla. Kirja tehdään eläväksi ja kiinnostavaksi ja näin edesautetaan kirjan ja mahdollisen lukijan kohtaamista. (Mäkelä 2003, 7, 13.) Vinkkaus on kuin elokuvan traileri; se houkuttelee tutustumaan paljastamatta kaikkea. Vinkkari välittää kuulijoille omia hyviä lukukokemuksiaan ja poimii kirjojen paljoudesta elämyksiä, vaihtoehtoja ja uutuuksia. (Kesti 2010, hakupäivä 29.10.2013.)

Kirjavinkkausta tehdään usein lapsille ja nuorille. Kirjavinkkauksesta kirjoitettu kirjallisuuskin on suunnattu lähinnä kirjaston lasten- ja nuortenosastoilla työskenteleville. Jennifer Baker antaa artikkelissaan käytännön ohjeita uusille vinkkaajille. Hänen mukaansa kirjaston työntekijät antavat kyllä vinkkejä sekä yksittäisille asiakkaille että internetissä, mutta eivät tee ns. virallista vinkkausta aikuisryhmille (Baker 2010, 234).

Joyce Saricks jakaa kirjavinkkaukset kolmeen erilaiseen ryhmään. Ensimmäinen tapa on keskustella lukijan kanssa muutaman minuutin ajan siitä, mistä hän kirjoissa yleensä pitää, ja mitä hän vinkkarin suosittelemasta kirjasta voisi itselleen saada. Toinen tapa Saricksin mukaan on keskustelu toisten kirjaston työntekijöiden ja kollegoiden kanssa. Tällöin keskustellaan enemmän juonestta ja muista kirjan ominaisuuksista, jotka mahdollisia lukijoita voisivat kiinnostaa. Kolmas tapa on vinkata erilaisille ryhmille joko yhtä kirjaa, muutamaa tiettyyn aiheeseen liittyvää kirjaa tai useita kirjoja, joita vinkkari haluaa ryhmälle esitellä. Kaksi ensimmäistä tapaa ovat kirjastossa monille työntekijöille rutiinia eikä niitä suunnitella tarkasti etukäteen. Asiakas esimerkiksi otetaan vastaan ja hänelle esitellään luettavaa, mikäli hän apua kaipaa. Kollegojen kanssa keskustellaan luontevasti ja spontaanisti niistä kirjoista, joita on itse luettu. (Saricks 2005, 61.)

Kirjasto on täynnä hyllyjä, joissa on hyvää luettavaa aakkosjärjestykseen laitettuna. Kirjavinkin tarkoitus on avata näitä kirjanselkärivistöjä kuulijoille. Sen tavoite on myös houkutella ihmisiä harrastamaan lukemista. (Mäkelä 2003, 13, 32.) Pitkiin hyllyriveihin hukkuu kiinnostavaa kirjallisuutta. Hyllyjen monotonisuutta voi rikkoa asettelemalla kirjat hyllyyn vaakatasoon pinoten tai kansi eteenpäin suunnattuna, jolloin kirjat tulevat houkuttelevammin esille. Tämä on saanut monissa kirjastoissa asiakkailta myönteistä palautetta. Kirjavinkkaus on myös tehokas ja mukava keino nostaa hyvää luettavaa esiin. Kirjoja julkaistaan vuosittain paljon ja useimmat eivät saa medioissa huomiota juuri lainkaan. Ne jotka saavat, ovat esillä pienen hetken kunnes on seuraa-

van kirjan vuoro tulla esitellyksi. Uudetkin teokset unohtuvat nopeasti ihmisten muistista. Vinkkaamalla voi muistuttaa lukijoita teosten olemassaolosta.

3.1 Kirjavinkkari

Kirjavinkkari voi olla kirjaston työntekijä, opettaja tai muu kirjallisuudesta innostunut henkilö. Kirjavinkkausta voi siis tehdä kuka tahansa, joka haluaa kertoa muille valitsemistaan kirjoista. (Seinäjoen kaupunginkirjasto 2013, hakupäivä 29.10.2013).

Kirjavinkkarin tärkeä ominaisuus on rehellinen halu kertoa kirjasta ja välittää lukemisen ilo kuulijoille. Hän on kirjavinkkaustilaisuudessa täysin läsnä ja kykenee ottamaan vastaan kuulijoiden viestit. Hyvä vinkkari pystyy muuttamaan suunnittelemaansa vinkkiä ja sopeuttamaan sitä kuulijoiden mukaan. Hän on hyvin valmistautunut tilaisuuteen lukemalla jokaisen vinkattavan kirjan. Vinkkaustilaisuuden tähti on kirja; vinkkaaja on kirjan ja kuulijoiden välissä oleva välikappale. (Mäkelä 2003, 19, 24-26.) Kirjavinkkarin innostus on tärkeää ja se tekeekin vinkkaustilaisuudesta onnistuneen. Huonosta kirjasta ei voi olla innostunut, kuten ei myöskään sellaisesta kirjasta, jota ei ole lukenut. Kuulijat huomaavat kyllä, jos vinkkaaja ei pidä kirjasta. Sellaista kirjaa ei kannata ottaa vinkattavaksi ollenkaan. (Baker 2010, 235.)

Kaikkien ei välttämättä kannata vinkata kaikille ryhmille. Kun vinkkausta toivoneen ryhmän mielenkiinnonkohteet ja toiveet on selvitetty, on hyvä pohtia pystyykö itse vinkkaamaan juuri heille. Omat mieltymykset ja lukutottumukset onkin hyvä tunnistaa. Kirjasta on helppo tehdä vinkki, kun tietää ne syyt miksi itse pitää siitä. On myös hyvä tiedostaa mahdolliset puutteet omassa kirjallisuuden tuntemisessa. Tämän jälkeen voi alkaa lukemaan suunnitelmallisesti ja siten monipuolista omaa kirjallisuudentuntemustaan. (Baker 2010, 235.)

3.2 Hyvä kirjavinkki

Hyvän kirjavinkin valmistelu edellyttää aina kirjan lukemista. Vinkkarin tulee pitää itsekin kirjasta ja uskoa sen ilahduttavan myös vinkkaukseen osallistuvia. Kirjaa lukiessa kannattaa kirjoittaa muistiinpanoja. Tulee myös pohtia sopivaa mahdollista lukunäytettä sekä miten ja mitä kirjasta kannattaisi kertoa. Vinkkarin tulee lopulta vinkata kirja itselleen sopivalla tyylillä. (Kesti 2010, hakupäivä 29.10.2013.)

Kirjavinkki koostuu aina tietyistä samoista elementeistä: johdattelevasta aloituslauseesta, muutamasta juonen yksityiskohdasta, koukusta ja lopetuksesta. Vinkin aloitus on lause, jonka myötä siirrytään sujuvasti edellisestä kirjasta käsillä olevaan kirjaan. Juonesta kannattaa kertoa niin vähän kuin mahdollista ja kertoa pikemminkin siitä, miksi kirja on vinkkaajan mielestä hyvä. Kuulijat haluavat tietää, miksi juuri he saattaisivat pitää kirjasta. Kannattaa kertoa vain sen verran, että kuulijoiden uteliaisuus herää. Kirjasta voi myös lukea pienen näytteen sellaisesta kohdasta, joka kosketti vinkkaajaa itseään. Koukku on se toteamus, joka parhaiten kuvaa kirjan houkuttavinta ominaisuutta ja saa kuulijat haluamaan kirjan lukemista. (Baker 2010, 236.)

Vinkkauksissa voi halutessaan käyttää apuna draamaa ja rekvisiitta. Kannattaa kuitenkin käyttää sellaisia menetelmiä, jotka sopivat itselle parhaiten ja tuntuvat mukavilta. Vinkin lopettaminen tulee suunnitella jokaisen kirjan kohdalla, jotta vinkki ei aina päättyisi esimerkiksi lauseeseen ”Tämä kirja oli todella hyvä.” Lopetuksessa voi mainita esimerkiksi kirjan sopivuutta kirjapiirin keskusteluihin tai vaikka verrata vinkattua kirjaa joihinkin saman genren kirjoihin, joita se ehkä muistuttaa. (Baker 2010, 236.)

3.3 Kirjavinkkaustuokio

Kirjavinkkausta voi tehdä kenelle vain ja missä vain. Päiväkoti-ikäiset lapset eivät vielä osaa lukea, joten heille ei sanan varsinaisessa merkityksessä voi vinkata. Vinkkausta voi tehdä peruskoululaisista alkaen aikuisiin asti. (Mäkelä 2003, 29.) Koulut ja kirjastot ovat hyvin yleisiä vinkkauspaikkoja, mutta vinkata voi vaikka junassa, nuorisotiloissa, seurakunnan tilaisuuksissa jne. Kestin mukaan vinkata voi aivan missä tahansa. (Kesti 2010, hakupäivä 29.10.2013.)

Kirjavinkkaustuokioon tulee valmistautua selvittämällä mikä on kuulijoiden ikä, lukumäärä, sukupuolijakauma ja lukutottumukset. Yhden koululaisten oppitunnin aikana ehtii vinkkaamaan 3-5 pitempää ja 4-6 lyhyempää vinkkiä. Tuokion lopussa on hyvä antaa kuulijoille aikaa tutustua kirjoihin. Vinkattavia kirjoja kannattaa varata mukaan enemmän kuin ehtii vinkata, jotta voi vaihtaa kirjoja kuulijoiden reagoinnin mukaan. Kirjavinkkaustilaisuus voi rakentua jonkin teeman ympärille tai siinä voi vinkata esimerkiksi uutuuksia. (Kesti 2010, hakupäivä 29.10.2013.)

Lukemistaan kirjoista voi tehdä vinkkejä, jotka sopivat kuulijoiden toiveisiin ja odotuksiin. Kirjoissa voi olla useita eri ominaisuuksia ja näkökulmia, joista vinkkari voi valita kullekin ryhmälle mahdollisimman sopivan ja kertoa kirjasta sen pohjalta. Vinkkaus tulee kohdentaa koko kuulijakunnalle

eikä vain heille, jotka pitävät samanlaisista kirjoista kuin vinkkaaja itse. Vinkkien tulee olla erilaisia, jolloin kuulijoiden kiinnostus pysyy yllä heidän odottaessaan itseään kiinnostavaa vinkkiä. (Baker 2010, 235.)

Vinkit kannattaa laittaa jo etukäteen harkittuun järjestykseen, jotta vinkistä toiseen siirtyminen sujuisi luontevasti. Vinkin sopiva pituus on vain pari kolme minuuttia yleisön mielenkiinnon ylläpitämiseksi. Vinkkiä suunnitellessa voi kuvitella tekevänsä sitä hyvälle ystävälle, jolloin siitä ehkä voi tulla vähän ryöpsähtävä ja kuulijaa myötäilevä. Näitä samoja keinoja voi käyttää myös ryhmille vinkatessa. Kannattaa kuvitella kuulijoiden olevan sympaattisia, mitä he usein ovatkin, kunhan vinkkarikin on rentoutunut ja nauttii työstään. (Baker 2010, 235.)

Vinkattavien kirjojen valintaan vaikuttaa aina se, kenelle vinkkauksia tehdään. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää ottaa selville ryhmän toiveet mahdollisimman tarkasti. Silloin on helppo valita, mitä ja minkä tasoisia kirjoja ottaa mukaan. Kannattaa vinkata sellaisia kirjoja, joita suurin osa kuulijoista ei vielä tunne. On hyvä selvittää tilaisuuden aikataulu, minkä jälkeen on helppo suunnitella kuinka monta kirjaa ehtii vinkata. On tärkeää, että kirjastolla on lainattavana vinkattavat kirjat. Kuulijoille tulee antaa heti tilaisuuden aluksi vinkattavista kirjoista lista, johon he voivat tehdä omia merkintöjä vinkkausten aikana. (Baker 2010, 237-238.)

Jennifer Baker on artikkelinsa loppuun laatinut säännöt kirjavinkkarille:

- Lue laajasti ja puhu lukemistasi kirjoista kenelle tahansa joka kuuntelee.
- Keskustele vain kirjoista, jotka olet lukenut ja joista pidit.
- Tarkkaile mitä luet.
- Kehitä omaa tyyliäsi.
- Vinkkaa omin sanoin.
- Ole innostunut.
- Koukuta kirjan houkuttavuudella äläkä kerro itse tarinaa.
- Älä koskaan kerro loppuratkaisua.
- Puhu ulkomuistista.
- Laadi kuulijoille lista vinkattavista kirjoista.
- Pidä hauskaa.
- Kiitä. (Baker 2010, 238.)

4 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET

Päivähoidon järjestämää varhaiskasvatusta ja sen sisällöllistä toteuttamista ohjaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirja. Sen tavoitteena on taata kaikille Suomen lapsille yhdenvertainen varhaiskasvatus. Se myös ohjaa varhaiskasvatuksen sisällöllistä kehittämistä. Asiakirjan avulla on yhdenmukaistettu varhaiskasvatustoiminnan järjestämisen perusteita, mikä edesauttaa toiminnan laadun kehittämistä. (Stakes, 2005, 5.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, eli vasu:n perusteet, ohjaa päiväkodin arkea yleisellä tasolla. Jokainen kunta laatii oman varhaiskasvatussuunnitelman ja jokainen päiväkotikieli vielä omansa. Nämä asiakirjat ovat julkisesti kaikkien nähtävillä verkossa. Jokaiselle päivähoitossa olevalle lapselle laaditaan oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, joka on vain päivähoitajan ja lapsen perheen käytettävissä. Kolmesta edellä mainitusta julkisesta vasusta kaikkein yleisluontoisin on vasu:n perusteet ja yksityiskohtaisin on päiväkotikohtainen vasu.

4.1 Kielen merkitys varhaiskasvatuksessa.

Kielen ja vuorovaikutuksen merkitys lapsen varhaisessa kehityksessä on todella suuri. Kieli antaa ainekset ajatteluun, havaitsemiseen, tuntemiseen ja tietämiseen, sen avulla ollaan yhteydessä toisiin ihmisiin. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 5.) Kieltä tarvitaan myös oman minän ilmaisemiseen. Se on lisäksi erittäin tärkeä kaikessa oppimisessa, koska kielen välityksellä tieto hankitaan ja varastoidaan muistiin. (Nurmilaakso 2011, 31.)

Lapsen kielelliset taidot kehittyvät samalla kun hänelle puhutaan. Sanavarasto karttuu ja puhe kehittyy. Ymmärtävän lukemisen kehittymistä tukee kirjoitetun kielen kuuleminen. (Nurmilaakso 2011, 35.) Se myös opettaa lapselle kirjoitetun kielen rakennetta. Lukemisen ainoa tarkoitus ei kuitenkaan ole pelkkä tiedollinen kehitys, vaan yhtä tärkeää on kokemuksellisuus ja omassa mielikuvitusmaailmassa vaeltaminen. (Korkeamäki 2011, 46.)

Lapsen kasvuympäristön tehtävänä on tarjota lapselle taiteellisia peruskokemuksia, jolloin lapsella on mahdollisuus kokea mielikuvitusmaailma. Siellä kaikki on mahdollista ja leikisti totta. Kasvatusta ohjaa ja tukee lasta sekä luo mahdollisuuksia monipuoliseen toimintaan taiteen eri alueilla. Tätä työtä voi rikastuttaa yhteistyöllä paikallisen kulttuuritoimen tai muiden lastenkulttuurien edistävien asiantuntijoiden kanssa. (Stakes 2005, 23-24.)

Lapset pitävät saduista ja tarinoista. Kirjallisuuden eri lajit kuuluvat lasten maailmaan. Niiden avulla lapsi tutustuu monipuolisesti ympäröivään maailmaan sekä kielen rikkauksiin. (Stakes 2005, 19.) Lapsille luettavan kirjallisuuden tulee olla monipuolista. Kasvattajan on tutkittava, mikä lapsia kiinnostaa, ja etsittävä kirjoja sen mukaisesti. On myös tarjottava uusia mielenkiinnonkohteita, jotka voisivat jäädä muuten lapsilta löytämättä. (Korkeamäki 2011, 48.)

4.2 Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot

Lasten oppiminen tapahtuu erilaisissa ympäristöissä ja erilaisissa tilanteissa. Varhaiskasvatuksessa on tavoitteena taata lapselle maailmasta syntyvän kuvan monipuolisuus, eheys ja kokonaisuus. Varhaiskasvatuksen keskeiset sisällöt muodostavat kokonaisuuden, jossa ne on jaoteltu seuraavasti:

- matemaattinen orientaatio
- luonnontieteellinen orientaatio
- historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio
- esteettinen orientaatio
- eettinen orientaatio
- uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. (Stakes 2005, 27.)

Orientaation käsite merkitsee varhaiskasvatussuunnitelmassa sitä, että tarkoitus on hankkia valmiuksia perehtyä, ymmärtää ja kokea ympäröivän maailman ilmiöitä. Kullakin orientaatiolla on omat luovuuden ilmentämisen keinonsa ja kriittisen ajattelun tapansa. Orientaatioiden aiheet, ilmiöt ja sisällöt liitetään lasten arkeen ja lähiympäristöön sekä konkreettisiin kokemuksiin. Näin lapset pystyvät tekemään asioista havaintoja ja muodostamaan niistä omia käsityksiään. Orientaatioiden sisällöiksi on saatavilla aineistoa mm. kirjastosta, teatterista ja näyttelyistä. Lasten omat kiinnostuksen kohteet ja tarpeet sekä paikalliset olosuhteet ovat ratkaisevia sisältöjen valinnassa. (Stakes 2005, 24-27.)

Varhaiskasvatuksessa orientaatioiden sisältöjä tai oppiaineita ei opiskella eikä suoriteta (Stakes 2005, 26). Orientaatiot näkyvät arjessa luontevasti lasten elämään sisältyen. Esimerkiksi metsäretkellä voidaan tutkia sammalien rakennetta ja kasvualustaa (luonnontieteellinen orientaatio), vertailla kuusenkävyn ja männynkävyn kokoeroa (matemaattinen orientaatio), kuunnella hiljaisuutta (esteettinen orientaatio) ja pohtia muurahaiskeon rikkomisen oikeutusta (eettinen orientaatio).

Eri vuosina, eri ryhmillä ja eri paikoissa on lapsilla hyvinkin erilaisia kiinnostuksenkohteita. Esimerkiksi maaseudulla lapset voivat olla kiinnostuneempia maatilatarinoista kuin supersankareista. Rannikkokaupungissa meriaiheet kirjat voivat olla suosittuja. Jonkun hoitolapsen kotiin on syntynyt kissanpentuja ja se voi näkyä kissakirjojen suosion jyrkkänä nousuna parin kuukauden ajan. Lapsien ja lapsiryhmien kiinnostuksen aiheet vaihtelevat runsaasti ja niitä ei voi yleensä ennustaa. Laaja tietämys kuvakirjoista ja niiden sisällöistä auttaa valitsemaan kuhunkin hetkeen sopivia kirjoja luettavaksi.

4.3 Sisällölliset orientaatiot ja lasten kuvakirjat

Matemaattinen orientaatio käsittää vertaamista, päättelystä ja laskemista. Ne tapahtuvat lasten arjessa leikinomaisesti tuttujen ja kiinnostavien materiaalien, välineiden sekä esineiden avulla. (Stakes 2005, 27.) Lasten kuvakirjojen kuvitus antaa usein runsaasti mahdollisuuksia laskemiseen ja vertailemiseen. Numerot voivat sisältyä tarinoihin. Itse tarina sekä sen eteneminen voivat antaa luontevia tilaisuuksia päättelyyn.

Elollisen luonnon ilmiöihin syvennyttään havainnoimalla, tutkimalla ja kokeilemalla. Syyseuraussuhteet avautuvat vähitellen lapsille, luonnon ilmiöt ja niihin vaikuttavat tekijät tulevat tutuksi. Ilmiöt, eläimet ja kasvit eri vuodenaikoina ovat luonnontieteellisen orientaation aiheena. (Stakes 2005, 28.) Eri eläimet ovat usein lasten kuvakirjojen päärooleissa, ja tarinoihin on sisällytetty oikeaa tietoa niiden elintavoista. Ympäristökasvatus ja luonnonsuojelu ovat kertomuksissa lapsille helposti ymmärrettävässä muodossa.

Menneisyydestä kertovien esineiden ja dokumenttien avulla rakennetaan kuvaa menneestä ajasta. Historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio auttaa lasta hahmottamaan kuvan myös nykyisyydestä. Lasten vanhemmat ja isovanhemmat voivat avata näkökulmia menneisiin tapahtumiin. Oman lähiympäristön ja kotiseudun kohteet sekä nähtävyydet saavat aikaulottuvuuden ja merkityksiä. (Stakes 2005, 28.) Mennyt aika kiinnostaa lapsia. Paikallisia menneitä ja nykyisiä asioita käsitelviä lasten kuvakirjoja on kuitenkin niukasti. Koko Suomen ja suomalaisen elämän historiaa on kuvakirjoissa käsitelty jonkin verran. Myös perheet, vuotuisjuhlat ja yhteiskunnalliset instituutiot, kuten kirjasto ja koulu, tulevat kuvakirjojen avulla tutuksi.

Esteettinen orientaatio avautuu havaitsemisen, kuuntelemisen, tuntemisen ja luomisen sekä kuvittelun ja intuition avulla. Se on laaja ja monitahoinen. Kauneus, harmonia, melodia, rytmi, tyyli,

jännitys ja ilo vastakohtineen hahmottuvat lapsille. Lapsi saa omakohtaisia aistimuksia, kokemuksia ja tuntemuksia, ja mm. arvostukset ja asennoituminen alkavat hahmottua hänelle. (Stakes 2005, 28.) Lasten kuvakirjoista ei ole aina helppoa löytää esteettistä orientaatiota kuvastavia piirteitä. Kuvitus on kirjoissa ehkä se helpoimmin havaittava esteettinen piirre. Tarinakin voi kuitenkin olla rytmiltään rauhallinen tai nopea; se voi välittää jännitystä tai iloa kuulijalle. Kirjan tunnelman ja itse lukuhetken tunnelman jokainen aistii omalla tavallaan ja saa siitä oman henkilökohtaisen kokemuksen.

Arvo- ja normimaailman kysymykset ovat eettisessä orientaatiossa tarkastelun kohteena. Oikea ja väärä, hyvä ja paha sekä totuus ja valhe ovat näkökulmia, jotka sisältyvät lasten jokapäiväiseen elämään. Oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, kunnioitus ja vapaus liittyvät myös luontevasti lasten arkeen. Pelot, ahdistus ja syyllisyys kuuluvat elämään, ja niitä käsitellään varhaiskasvatuksessa turvallisesti. (Stakes 2005, 29-30.) Eettisessä orientaatiossa kiteytyy ihmisenä oleminen. Sen sisällöt tulevat meille kaikille useita kertoja joka päivä eteen ja joudumme tekemään valintoja. Niinpä lasten kuvakirjoissa onkin näitä teemoja käsitelty todella runsaasti.

Uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat ja ilmiöt muodostavat uskonnollis-katsomuksellisen orientaation ytimen. Hiljentymisen ja ihmettelyn sekä kyselemisen ja pohdinnan mahdollistaminen on tärkeää. Tavoitteena on myös tuoda oman uskonnon perinteet sekä tavat ja käytännöt tulevat tutuksi. Lasten elämää lähellä olevien muiden erilaisten uskontojen ja katsomusten tapoihin tutustutaan. (Stakes 2005, 30.) Uskonnollista lastenkirjallisuutta julkaistaan jonkin verran. Päivähoidon varhaiskasvatuksessa on aina otettava huomioon kunkin lapsen perheen vakaumus. Mitään uskontoa ei saa julistaa, mutta niiden tapoihin voi ja tuleekin tutustua.

Harva lasten kuvakirja sisältää aineksia vain yhdestä orientaatiosta. Samassa kirjassa on usein monta aihetta, joista lukija voi korostaa tarvitsemaansa. Kuvakirjojen sisältöihin on hyvä perehtyä tarkasti. Näin voi pitää huolen siitä, että kaikki varhaiskasvatussuunnitelman sisällölliset orientaatiot tulevat kuvakirjojen valinnassa tasapuolisesti huomioitua.

5 KIRJAVINKKAUSTUOKIOT PÄIVÄHOIDON AMMATTILAISILLE

Tämän opinnäytetyön toiminnallinen osa koostuu kirjavinkkausten suunnittelusta ja toteutuksesta Kemlin kaupunginkirjastossa kemiläisille varhaiskasvattajille. Tiedustelin keväällä 2013 Kemlin päivähoitolta kiinnostusta osallistua lasten kuvakirjavinkkaukseen, jonka pitäisin yhtenä iltana ja se kestäisi noin kaksi tuntia. Vinkkaisin tilaisuudessa kuvakirjoja kaikista kuudesta Varhaiskasvatuksen perusteisiin sisältyvistä orientaatiosta. Valitsin kuvakirjat niin, että ne sopivat 3-5 -vuotiaille lapsille. Päivähoidon johtaja esitti, että vinkkaukset pidettäisiin päivällä. Hän toivoi, että yhden viikon aikana vinkattaisiin joka päivä tunnin ajan, ja jokaisena päivänä kuvakirjojen aiheena olisi eri orientaatio. Näin mahdollisimman moni päiväkotien kasvattajista pääsisi tilaisuuteen ja voisi valita juuri sen orientaation, joka eniten kiinnostaa. Näin päätin toimia. Päivähoidon johtaja esitteli asian päiväkotien johtajille, jotka myös kiinnostuivat vinkkauksista.

5.1 Kohderyhmä

Kemissä on 12 päiväkotia, joissa on yhteensä 114 varhaiskasvattajaa. Päiväkodeissa on 10 alle kolmevuotiaiden ryhmää ja 20 3–5-vuotiaiden ryhmää. (Rauvala 20.11.2013, sähköpostiviesti.) Päiväkodit ovat sijoittuneet melko lähelle kirjastoa. Vain yksi päiväkotit sijaitsee noin kymmenen kilometrin päässä kirjastosta ja muut keskimäärin 2,2 kilometrin päässä. Vinkkausten pitäminen kirjaston tiloissa oli perusteltua, sillä lähes kaikilla mahdollisilla osallistujilla oli melko lyhyt matka kirjastoon.

5.2 Kuvakirjojen valinta

Kemlin kaupunginkirjaston avokokoelmassa on luokassa 85.22 lasten kuvakirjoja n. 12 200 kappaletta ja noin 5 600 nimekettä. Vuosina 2008–2013 julkaistuja on noin 1 400 nimekettä. Vuosina 2008–2012 lasten kuvakirjoja on lainattu keskimäärin 54 100 kertaa ja näistä lainoista yhteisöasiakkaiden lainoja on ollut 20 700 eli noin 38 %. Yhteisöasiakkaita ovat mm. päiväkodit, seurakunnan päiväkerhot ja koulut. Päiväkodit lainaavat noin 95 % yhteisöasiakkaiden lainoista lasten- ja nuortenosastolla eli ne ovat suuri asiakasryhmä Kemlin kaupunginkirjastossa. (Leinonen 28.11.2013, sähköpostiviesti.) Päiväkodit lainaavat paljon itsenäisesti, mutta pyytävät myös kirjastosta apua löytääkseen kuvakirjoja haluamistaan aiheista.

Kuvakirja-aineisto on järjestetty Kemin kaupunginkirjastossa lasten ja nuortenosastolla usealla eri tavalla. Osa kuvakirjoista on päänimekkeen mukaan aakkostettuna hyllyssä. Tammen kultaiset kirjat ovat pienissä kirjakoreissa, eikä niitä ei ole laitettu aakkosjärjestykseen. Aiheittain on päänimekkeen mukaan aakkosiin järjestetty mm. kulkuneuvoja, aikaa ja prinsessoja käsittelevät kirjat. Omina sarjoinaan ovat esimerkiksi Miina ja Manu, Mikko Mallikas ja Aino-kirjat. Lisäksi vuodenaikojä käsittelevät kirjat ja Disney-kirjat on ryhmitelty omaan hyllyyn päänimekkeen mukaiseen aakkosjärjestykseen. Uutuuksia on esillä hyllyn päädyssä. Pääsiäis- ja joulukirjat ovat varastossa, mistä ne otetaan esille vuoden mittaan.

Aivan ensimmäiseksi päätin rajata vinkattavia kuvakirjoja julkaisuvuoden perusteella. Tarkoituksenani oli löytää uudehkoa kirjallisuutta, joten etsin vuosina 2008–2013 julkaistuja kirjoja. Päiväkodit lainaavat paljon ja ne ovat kiinnostuneita uutuuksista. En halunnut ottaa vinkkauksiin mukaan sellaisia kirjoja, jotka olivat mahdollisesti vuosien varrella olleet jo useita kertoja päiväkodissa luettavana. Samasta syystä en valinnut tutuimpia kirjasarjojakaan vinkkauksiin. Jätin pois esimerkiksi Minttu, Nalle Puh ja Mikko Mallikas -kirjat. Niitä lainataan paljon, ja niiden sisällöt olivatkin varmasti päiväkotien kasvattajille jo hyvin tuttuja. Päätin varata kuvakirjoja noin kaksikymmentä kappaletta kutakin vinkkaustuokiota varten.

Etsin kuvakirjoja Kemin kaupunginkirjaston lasten- ja nuortenosastolta. Kuukauden ajan ennen vinkkauksia tarkastelin palautettuja kuvakirjoja päivittäin, ja valitsin niistä sopivia kirjoja vinkkauksiin. Kirjaston tietokannasta etsin kirjoja sekä asiasanoilla että vapaasanoja käyttäen. Kuvakirjat on asiasanoitettu hyvin karkeasti, joten tiedonhauk kirjaston omasta tietokannasta eivät tuottaneet kovin hyvää tulosta. Etsin internetistä ideoita vinkattaviksi kirjoiksi mm. kustantamojen sivuilta ja Onnet-tietokannasta. Lisäksi etsin kirjoja suoraan hyllystä. Lainasin mahdolliset vinkattavat kirjat kirjaston lasten- ja nuortenosaston omalla kortilla ja laitoin ne sivuun myöhempää tarkempaa tarkastelua sekä vinkkausten valmistelua varten.

Kuvakirjojen valintaan ei vaikuttanut oma mielipiteeni kirjoista. Tällä kertaa ei ollut tarkoitus vinkata vain sellaisia kirjoja, joista vinkkari itse pitää. Kirjavinkkauksen tärkeä sääntö – *vinkkaa sellaisia kirjoja, joista itse pidät* – ei siis näissä vinkkauksissa toteutunut. Tärkeimpänä valintakriteerinä pidin kuvakirjan sopivuutta juuri kyseessä olevaan orientaatioon. Esimerkiksi esteettiseen orientaatioon halusin valita monipuolisesti erilaisia kuvituksia huolimatta siitä, pidinkö itse kuvituksesta. Arvioin kirjoja kriittisesti ja pohdin myös sitä, miten kutakin orientaatiota voisi lukuhetkellä lapsille tuoda esiin. Pohdin mm. matemaattisen orientaation kohdalla sitä, miten kirjan kuvitus sopii las-

kemisen harjoitteluun. Vinkkausten tarkoitus ei myöskään ollut koukuttaa kuulijoita lukemaan, sillä kuvakirjojen lukeminen lapsille kuuluu heidän työhönsä päivittäin.

Laadin vinkkauksiin osallistuville Lastenkirjallisuutta verkossa -listan (liite 1), jossa esittelin hyvin lyhyesti sellaisia internetistä löytyviä sivustoja, joista löytyy tietoa lastenkirjallisuudesta. Lastenkirjainstituutti toimii monipuolisesti edistäen lasten- ja nuortenkirjallisuuden sekä lastenkirjan kuvitustaiteen tuntemusta ja tutkimusta. Se on myös erikoiskirjasto, joka palvelee kaikkia kirjastoista yksittäisiin asianharrastajiin. Lastenkirjainstituutin sivustolta pääsee käyttämään Onnet tietokantaa, josta löytyy mm. 40 000 teoksen viitetiedot. (Lastenkirjainstituutti 2010, hakupäivä 2.10.2013.) Lastenkirjallisuustalo on lastenkulttuurikeskus, joka ylläpitää ja edistää lastenkirjallisuuden ja kuvituksen merkitystä lasten kehitykselle ja hyvinvoinnille. Sivustolta löytyy tietoa Pro lastenkirjallisuus -yhdistyksen toiminnasta. (Pro lastenkirjallisuus 2013, hakupäivä 2.10.2013.) IBBY Finland ry edistää ja tekee tunnetuksi suomalaista lasten- ja nuortenkirjallisuutta kotimaassa ja ulkomailla. Yhdistyksen sivustolta löytyy mm. tietoa eri lasten- ja nuortenkirjallisuuspalkinnoista ja palkituista kirjoista. (IBBY Finland ry 2013, hakupäivä 2.10.2013.)

Lastenkirjallisuudesta löytyy internetistä myös sellaista tietoa, jota tavalliset lukijat ovat sinne tuottaneet. Lasten kirjajhylly -blogi on monipuolinen tietopankki, josta löytyy runsaasti kirjaesittelyjä ja -arvioiteja. Blogia pitää Päivi Heikkilä-Haltonen, joka on mm. väitellyt lasten- ja nuortenkirjallisuuteen liittyen. (Heikkilä-Haltonen 2013, hakupäivä 27.9.2013.) Okariino puolestaan on lastensivusto, jolta löytyy tekemistä ja tietoa myös lapsille. Siellä voi kuka tahansa kirjoittaa omia tarinoita, sekä arvostella kirjoja ja pelejä. (Kirjastot.fi, hakupäivä 27.9.2013.) Kirjavinkit-sivusto esittelee hyviä kirjoja. Kirjat on jaettu kategorioihin, joista yksi on sisältää vinkkejä lastenkirjoista. Vinkkaajat ovat kirjoista kiinnostuneita vinkkaamisen harrastajia, jotka haluavat suositella hyviksi toteamiaan kirjoja muille lukijoille. (Painava sana oy, hakupäivä 26.9.2013.)

5.3 Vinkkien valmistelu

Kirjavinkkien valmistelu edellytti tietysti kirjojen perusteellista lukemista ja tutkimista. Tässä vaiheessa karsin osan jo valituista kirjoista pois, mikäli ne eivät sopineetkaan vinkattaviksi. Otin kirjat yksitellen tarkasteluun ja laadin niistä vinkin. Aluksi tutkin jokaisesta kirjasta, sopiko se kuuri siihen varhaiskasvatussuunnitelman sisällölliseen orientaatioon, mihin olin sitä kaavaillut. Tarvittaessa vaihdoin orientaatiota. Otin myös huomioon, mistä orientaatiosta mahdollisesti vielä puuttui materiaalia. Useimmista kirjoista olisi pystynyt tekemään vinkkauksen liittyen useisiin orientaatio-

hin. Esimerkiksi Kuisman ja Nevakiven (2010) teosta Puuvanhus ja pikkukoivu päätin vinkata luonnontieteelliseen orientaatioon liitettyä, koska se kertoi elämän kiertokulusta luonnossa. Se olisi kuitenkin sopinut myös esteettiseen orientaatioon, sillä kuvitus oli kaunis ja ilmeikäs ja kirjan tunnelma oli surullisuudestaan huolimatta lämmin ja lohdullinen. Se olisi sopinut myös uskonnollis-katsomukselliseen orientaatioon, sillä kirjan myötä olisi helppo keskustella ja pohtia lasten kanssa kuolemaa. Samaa kirjaa ei kuitenkaan vinkattu viikon aikana kuin yhden kerran. Tein valinnan eri orientaatioiden välillä mm. sen perusteella oliko orientaatioissa jo runsaasti kirjoja tai oliko siinä jo samantapainen kirja.

Kirjavinkkien valmistelu alkoi siitä, että luin kuvakirjat uudelleen huolella läpi ja tarkastelin niiden tarinaa ja kuvitusta kriittisesti. Pohdin kirjojen sisällön ja ulkoasun suhteutumista orientaatioon. Tein kirjoista ranskalaisin viivoin lyhyet muistiinpanot, joihin kirjasin tärkeimmät vinkattavat asiat. Esimerkiksi Yunin (2012) Kuka saa persikan? -kirjasta kirjasin kommentit: ”pituus, paino, koko; samat eläimet eri järjestyksissä, pituus/paino/suuruus; lopussa aikuiselle vinkkejä”. Schopfin (2010) Ollaanko kuitenkin kavereita? -kirjaa kommentoin seuraavasti: ”tosi hyvä kirja kiusaamisesta päiväkodissa; monia oikeita todentuntuksia kiusaamistapoja; aikuinen ei oikeasti huomaa aina vaikka haluaisi”. Nämä kommentit auttoivat vinkin perusteellisemmän valmistelun vaiheessa muistamaan, mistä kirjassa oli kyse ja mitä elementtejä suunniteltuun orientaatioon kirjasta löytyi. Tässäkin vaiheessa kirja saattoi vielä vaihtaa orientaatiota tai se saatettiin poistaa vinkattavien kirjojen joukosta kokonaan.

Vinkkien yksityiskohtaisemman laatimisen tein vasta sitten, kun jokaisessa orientaatioissa oli riittävä määrä sopivia kirjoja. Ensin valitsin ne kirjat, jotka halusin esitellä kokonaan. Seuraavaksi päätin, mistä kirjoista lukisin lukunäytteen ja mistä kirjan kohdasta sen lukisin. Jäljelle jäävät kirjat esittelisin lyhyesti kertoen hieman juonesta ja syistä, miksi olen kirjan valinnut juuri kyseisen päivän orientaatioon. Jokaisesta kirjasta tein kanteen liimattavaksi pienen muistilapun, jossa olivat vain tärkeimmät vinkattavat näkökulmat. Schopfin (2010) kirjasta kirjoitettuun muistilappuun esimerkiksi kirjoitin: ”tosi hyvä kirja kiusaamisesta miten se oikeasti tapahtuu; ohjeita lopussa”. Valmistelin vinkit niin, että ne olivat erimittaisia. Kuvakirjoja tarkasteltaessa otin huomioon myös niiden soveltuvuuden ryhmässä tai kahden kesken luettavaksi. Ryhmässä luettavalla kirjalla on hyvä olla selkeä kuvitus, jossa ei ole kovin pieniä yksityiskohtia. Tekstin määrä ei saa olla liian suuri, sillä ryhmässä on vaikeampi keskittyä pitkään tarinaan. Mietin huolella kirjojen vinkkiä, mutta en kirjannut niitä sanasta sanaan ylös, ettei tulisi luettua vinkkiä suoraan paperista. Kirjat

olin lukenut läpi useaan kertaan, joten luotin siihen, että kaikki oleellinen tulee omin sanoin kerrotua pienten muistilappujen turvin.

Järjestin vinkattavat kirjat niin, että tilaisuudesta tulisi vaihteleva. Lyhyet ja pidemmät vinkit vuorottelivat, ja sijoittelin lukunäytteet tasaisesti vinkkien sekaan. Samantapaisia kirjoja en sijoittanut vinkattaviksi peräkkäin. Viimeiseksi laitoin sellaisia kirjoja, jotka eivät olleet päivän orientaatiolle aivan välttämättömiä. Mikäli vinkkaustilaisuus olisi näyttänyt venyvän liian pitkäksi, niin lopussa olisi ollut sellaisia kirjoja, jotka olisi voinut tarvittaessa jättää kokonaan pois vinkkaustilaisuudesta. Halusin pitää aikataulusta tiukasti kiinni, koska kuulijat menivät mahdollisesti vielä tilaisuuden jälkeen takaisin omaan työhönsä päiväkotiin.

Laadin ennen vinkkauksia jokaisen päivän kirjoista listan osallistujille jaettavaksi (liitteet 2-6). Listassa oli jokaisesta vinkattavasta kirjasta kirjailijan nimi sekä kirjan nimeke. Sisällytin listaan myös asiasanat, jotka poimin Kemin kaupunginkirjaston tietokannasta kirjojen viitteistä. Esteettisen orientaation kirjalistaan en kuitenkaan liittänyt asiasanoja, koska ne eivät kuvailleet kirjoja esteettiseltä kannalta. Kyseiseen orientaatioon valitsemiani kuvakirjoja kuvailin vinkeissä mm. seuraavasti: ”hengästyttävän vauhdikas; kollaasi; harmoninen vahavärikuvitus; sarjakuvamainen kuvitus; vähäeleinen, hillitty; rauhallinen ja hiljainen tunnelma”. Näitä ominaisuuksia ei kirjojen asiasanoituksista löytynyt. Ruohosen (2009) Eläinten kaupunki matkustaa -kirjaa vinkkasin esteettiseen orientaatioon ensinnäkin sen dynaamisen piirroskuvituksen vuoksi. Toisekseen kirjan sisällön rakenne ei ollut aivan perinteinen, sillä siinä oli vain alussa tekstiä. Kuulijat ja lukijat saivat kuvien myötä itse jatkaa tarinaa, mikä toteutti esteettiseen orientaatioon sisältyvää luovuutta. Kirja oli asiasanoitettu Kemin kaupunginkirjaston tietokantaan näin: ”lastenkirjallisuus, kuvakirjat, jatka itse -teokset, lomamatkat, matkat : eläimet”. Eli asiasanoituksesta ei juurikaan ollut esteettiseen orientaatioon kirjoja etsittäessä apua. Tein kustakin orientaatiosta oman kirjallistan, ja jätin ne kaikki Kemin kaupunginkirjastonkin käyttöön.

5.4 Esimerkki pitkästä ja lyhyestä vinkistä

Vinkkasin pitkästi Osmo nalle ja isän erehdys -kirjaa (Arvola 2010) eettisen orientaation päivänä suurin piirtein seuraavasti:

”Tämä kirja on Pirjo ja Pekka Arvolan vuonna 2010 julkaisema Osmo nalle ja isän erehdys. Kuvituksen on tehnyt Johanna Sarajärvi. Tässä kirjassa on lastenkirjalle harvinainen teema, isän joutuminen vankilaan. Kirjan kuvitus on selkeä. Tekstiä on

kohtalaisen paljon. Tarina kertoo karhuperheestä, jossa on hieman alakuloinen tunnelma. Isä on ollut pitkään työttömänä. Siitä johtuen rahat ovat vähissä, eikä perhe pysty ostamaan hunajaa leivän päälle. Isä-Nalle tekee eräänä iltana hölmöyksissään kavereidensa kanssa ryöstöretken Hunaja & Lohipoikien herkkupuotiin. Vaikka aamulla leivän päälle voikin taas laittaa hunajaa ja lohta, niin tunnelma on vaisu. Poliisit tulevat hakemaan isää epäiltynä herkkupuodin ryöstöstä. Isä joutuu vankilaan ja äiti ja Osmo yrittävät selvittää sekä murheista että taloudellisesta ahdingosta. He saavat apua arkeensa Apu-tädiltä ja oppivat sen, ettei yksin tarvitse pärjätä. Osmo ja äiti käyvät vankilassa tapaamassa elämänsä suurinta virhettä katuvaan isää. Lopulta tulee se päivä, jolloin isä pääsee takaisin kotiin ja kaikki muuttuu hyväksi.

Kirjan tarina on kerrottu lämpimällä tavalla. Se tuo hienosti esille myös niitä taustoja, miksi isä teki virheensä. Osmo-nallen hätä ja pelko on saatu tuotua hyvin esiin samoin kuin erilaisia tunnelmia perheessä. Luen kirjasta pienen pätkän, jossa käy ilmi lasten kyky vaistota asioita vaikka vanhemmat eivät niistä heidän kuullen puhukaan.

Osmo-Nallen perhe istui iltapalalla nauttimassa teetä ja hunajapaahtoleipää. Surullista oli se, että hunajaa oli jäljellä vain vähän. Osmon paahtoleivälle riitti enää kolme pisaraa. Mutta sekin maistui niin herkulliselta! Hunajapaahtoleipä maistui hyvältä, mutta Osmon rinnassa lepatti surullinen tunne.

Hän mutusteli leipää ja vilkuili salaa isä-Nallea ja äiti-Nallea. Isä istui synkkänä kuin Mustametsän kalliorotkot. Äiti huokaili ja napsuteli tassunkynsiä pöytää vasten. Niin hänellä oli tapana tehdä aina, kun hän oli huolestunut. Osmo kyllä arvasi, mistä murheellinen tunnelma johtui. Isä oli ollut pitkään kotona ilman työtä. Pikku-Osmo tiesi, että kun ei ole työtä, ei saa rahaa. Kun ei ole rahaa, ei voi ostaa hunajaa leivän päälle. (Arvola 2010, 4.)

Tämän kirjan pohjalta voi lasten kanssa pohtia oikeaa ja väärää tekoa. Miksi joku tekee väärin? Mitä voi tehdä kun on huolia ja murheita? Voi käsitellä anteeksiantamista ja huomata sen, että aina murheiden keskelläkin löytyy iloisia asioita. Kirjan alkusivuilla on myös asiantuntijoiden kommentteja tästä kirjasta.”

Vinkkasin Mari Mörön (2008) Ihan sopiva maailma -kirjaa lyhyesti näin:

”Tässä on Mari Mörön kirjoittama ja Marjo Nygårdin kuvittama kirja Ihan sopiva maailma, joka on julkaistu vuonna 2008. Kirja kertoo Vähkystä, jolla on pakkomielleinen tapa mitata kaikkea koko ajan. Tarina on tosi hassu. Kirjassa vilisee numeroita sekä itse tarinassa että kuvituksessa. Kirjan sivuilla on myös paljon laskettavaa: ikkunoita, puunrunkoja, kattiloita ja niin edelleen. Kirjassa mitataan senttejä, lasketaan lukumääriä ja punnitaan painoa. Lopputulemana kirjassa on Vähkyn oivallus siitä, että täytyy nauttia elämästä turhaan mittaamatta. On tärkeämpää lukea itse kirje kuin laskea sen kirjaimet. Muuten voi jäädä vahingossa vaikka syntymäpäiväjuhlat väliin.”

Lyhyitä vinkkejä oli enemmän kuin pitkiä vinkkejä. Halusin ehtiä vinkata paljon kirjoja, sillä päiväkodeissa niitä luetaankin paljon, ja halusin tarjota vinkkauksiin osallistuville mahdollisimman laajan otoksen lasten kuvakirjoista

5.5 Vinkkaustuokiot

Vinkkaustuokiot pidettiin Kemin kaupunginkirjaston opintosalissa. Maanantaina vinkkasin matemaattisia kirjoja, tiistaina luonnontieteellisiä, keskiviikkona esteettisiä, torstaina historiallis-yhteiskunnallisia ja perjantaina uskonnollis-katsomuksellisia sekä eettisiä kirjoja. Aloitin tuokion kertomalla omista taustoistani. Kerroin, että työskentelen itsekin päiväkodissa lastentarhanopettajana, mutta opiskelen nyt uutta ammattia itselleni. Kerroin myös vinkkaustilaisuuksien tavoitteesta vinkata lasten kuvakirjoja päiväkoteihin. Mainitsin, että vinkkausten järjestäminen on minun opinäytetyöni. Vinkkauksiin osallistui koko viikon aikana yhteensä seitsemän kuulijaa: kahtena päivänä osallistujia oli kaksi ja kolmena päivänä yksi.

Vinkkaustuokioiden aluksi annoin kuulijoille päivän kirjoista listan, johon he pystyivät tekemään mahdollisia omia merkintöjä jo kuunnellessaan (liitteet 2-6). Samalla jaoin listan lastenkirjallisuutta käsittelevistä internet-sivustoista ja esittelin sivustot lyhyesti (liite 1). Kerroin vinkkauksiin osallistuville, kuinka kuvakirjoja voi etsiä kirjaston tietokannasta käyttämällä asiasana- ja vapaasanahakuja. Tilaisuuden kulkuun vaikutti kuulijoiden aktiivisuus. Joinakin päivinä syntyi runsaasti keskustelua vinkkien ohessa, ja toisina päivinä kuulijat kuuntelivat enemmän ja keskustelivat vähemmän.

Kuvakirjojen vinkkaamisessa huomasi olevan omia piirteitä, joita ei esimerkiksi nuorille romaaneja vinkatessa uskoakseni ole. Esimerkiksi oli tärkeää kiinnittää huomiota omaan asentoon vinkatessa. Kirjoja ei voinut vinkata näyttämättä kuvia. Kirjaa piti pitää melko korkealla koholla ja kuvat kuulijoihin päin sekä samalla kertoa kirjan tarinaa. Hankalasta asennosta johtuen ääni räsittui myös helposti ja viikon lopulla se oli jo todella huono. Parasta olisi ollut, jos kaikilla kuulijoilla olisi ollut oma kappale kustakin kirjasta kädessään. Silloin olisin voinut pitää kirjaa itselleni oikein päin. Tämä ei kuitenkaan käytännössä ollut mahdollista, sillä kirjoja ei välttämättä ollut kirjastossa kuin yksi kappale. Myös kuulijoiden motivoituneisuus poikkesi ehkä nuorille pidetyistä vinkkaustilaisuuksista. Kuulijat olivat tulleet omasta halustaan tilaisuuteen toisin kuin nuoret, jotka tulevat paikalle koulun vaatimuksesta.

Vinkkaustuokioiden päätteeksi jokainen kuulija sai antaa palautetta lomakkeella (liite 7). Siinä pyysin palautetta sekä vinkkauksesta että vinkatuista kirjoista. Kuulijat saivat myös antaa palautetta vinkkarille sekä terveiset ja toiveet kirjastolle. Vinkkaukset todettiin poikkeuksetta hyödyllisiksi. Kirjavalinnat olivat kuulijoiden mielestä orientaatioihin sopivia ja ne olivat selkeitä ja riittävän perusteellisia. Kirjalliset kommentit olivat positiivisia. Niissä kiitettiin pedagogisesta lähestymistavasta, hyvistä ja selkeistä kirjavalinnoista ja harmiteltiin osallistujien vähyyttä. Kuulijat ottivat tilaisuuden päätteeksi vinkattuja kirjoja heti lainaan. Loppukeskustelussa nousi esille se, että vinkatut kirjat eivät olleet ennestään tuttuja kuulijoille muutamaa harvaa poikkeusta lukuun ottamatta. Se oli hieman yllättävää sekä minulle että kuulijoille itselleenkin, sillä he olivat aktiivisia kuvakirjojen lainaajia ja vinkatut kirjat eivät kaikki olleet aivan uusia.

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Toiminnallisen opinnäytetyöni tarkoitus oli järjestää Kemlin päivähoidon varhaiskasvattajille kirjavinikkausta lasten kuvakirjoista. Tavoitteenani oli vinkata sellaisia kuvakirjoja, jotka tukevat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirjaan sisältyviä sisällöllisiä orientaatioita.

Sain idean opinnäytetyön aiheesta ollessani harjoittelussa Kemlin kaupunginkirjastossa. Se otettiin sekä kirjastossa että päivähoidossa positiivisesti vastaan. Itse pidin sitä erityisen hyvänä, sillä pystyisin hyödyntämään jo nykyistä lastentarhanopettajan ammattianikin. Minulla oli hyvät taustatiedot kuvakirjojen käytöstä ja roolista päivähoidossa kymmenen vuoden ajalta. Lukemista ja tarinoiden kertomista on korostettu päivähoidon henkilöstön koulutuksissa aina, mutta kuvakirjojen aiheisiin ja ominaisuuksiin ei ole paneuduttu. Koin opinnäytetyön aiheen tuovan päivähoitoon ja varhaiskasvatukseen käytännön välineitä arkeen, mitä siellä usein kaivataankin.

Päivähoidon arjessa lapsille luettavaksi tarkoitettut kuvakirjat ovat jokapäiväisessä käytössä. Aamulla esimerkiksi on sopiva hetki lukea ensimmäisenä tulleen lapsen kanssa samalla, kun odotetaan kavereita tulevaksi. Aamupiirissä voidaan lukea jokin päivän teemaan liittyvä kuvakirja. Ennen ruokailua on mukavaa rauhoittua hetkeksi kuuntelemaan ja katselemaan kuvakirjaa. Kuvakirjoja luetaan sekä kahden kesken lapsen kanssa että koko lapsiryhmälle. Niitä luetaan useamman kerran päivässä sekä huviksi että hyödyksi.

Kuvakirjoilla on runsaasti erilaisia puolia, joita voi kirjaa valitessa ottaa huomioon. Niitä voi arvioida hyvin monelta eri kannalta. Tarina ja kuvitus ovat helpoimmin ja ehkä nopeimminkin tarkasteltavia kirjan ominaisuuksia. Niiden sisältä löytyy kuitenkin hyvin erilaisia piirteitä, joita voi käyttää tietoisesti hyväkseen lapsen kasvua ja kehitystä tukemaan. Tarinoissa voi olla opetus, tieteellistä tietoa tai hyviä aiheita keskusteluihin lasten kanssa. Kuvitus voi auttaa lasta ymmärtämään erilaisia tunnelmia ja samaistumaan vaikkapa päähenkilön tunteisiin. Kuvakirjoihin täytyy perehtyä kunnolla, jotta osaisi käyttää kaikkia sen tarjoamia mahdollisuuksia hyväkseen.

Lasten kuvakirjoja julkaistaan Suomessa vuosittain runsaasti. Pelkästään etu- ja takakannen perusteella on vaikea selvittää kirjan sopivuutta luettavaksi. Kirja on avattava ja sitä on tarkasteltava monesta eri näkökulmasta. Se kannattaa lukea kokonaan ensin itse läpi ennen kuin lukee lapsille, jotta tietää mitä kirjan tarina pitää sisällään. Etenkin käännytyissä lasten kuvakirjoissa voi

olla yllättäviä tapahtumia tai tarinassa alkuperämaan kulttuuriin liittyviä tapoja, jotka eivät suomalaisille lapsille ole lainkaan tuttuja.

Halusin tämän työni myötä tutustua myös kirjavinkkaukseen, joka oli täysin outoa minulle. En ollut koskaan edes osallistunut kirjavinkkaukseen. Sitä kuitenkin näytettiin järjestettävän yhä enemmän ja enemmän kirjastoissa ympäri Suomen. Yhteistyö kirjastojen ja koulujen välillä vaikutti tulevan yhä tiiviimmäksi mm. kirjavinkkausten myötä.

Kirjavinkkaus on hyvä ja monipuolinen työmuoto, joka avaa kirjastojen valtavia kokoelmia asiakkaille. Sitä voi tehdä kuka vain ja missä vain. Jokainen vinkkaaja voi tehdä vinkkaustyötä omalla persoonallaan ja omalla tyylillään. Ei ole olemassa oikeaa tai väärää tapaa vinkata, vaikka vinkkaukseen ovat omat perusohjeensa olemassakin. Tärkeintä on, että vinkkaaja pitää esittelemästään kirjasta. Tähän opinnäytetyöhön sisältyvät vinkkaukset eivät kuitenkaan tätä tärkeintä sääntöä kirjaimellisesti toteuttaneet. En itse pitänyt kaikista vinkkaamistani kirjoista kokonaisuutena, mutta mielestäni jokainen kirja sopi hyvin siihen tarkoitukseen ja orientaatioon, johon olin sen valinnut.

Kirjavinkkausten järjestäminen ja pitäminen eivät poikenneet esimerkiksi päiväkodin tilaisuuksien järjestämisestä paljoakaan. Päätettiin mitä järjestetään, sovittiin aikataulu, kutsuttiin osallistujat, valmisteltiin tilaisuuden sisältö ja lopuksi toteutettiin se. Monien vanhempainiltojen ja päiväkodin juhlien järjestäminen ja juontaminen oli tuonut kokemusta ihmisten edessä puhumiseen, joten se ei normaalia enempää jännittänyt. Vinkkien onnistuminen huolestutti minua enemmän. Pystyisinkö antamaan kuulijoille jotakin uutta ja tarpeellista? Palautteen perusteella onnistuin aivan hyvin. Lasten kuvakirjavinkkaus koettiin tarpeelliseksi ja kuvakirjojen sisällön tarkastelu varhaiskasvatuksen orientaatioiden näkökulmasta oli kuulijoille uutta.

Kuvakirjavinkkauksiin osallistuneet kuulijat kokivat vinkkaukset hyvänä asiana. Kuvakirjoja tarkasteltiin niissä hieman eri näkökulmasta kuin yleensä. Kirjoja vinkattiin luonnontieteelliseltä, matemaattiselta, esteettiseltä, eettiseltä, historiallis-yhteiskunnalliselta ja uskonnollis-katsomukselliselta näkökannalta. Kaikkiin viiteen vinkkaustilaisuuteen osallistui yhteensä seitsemän kuulijaa, mikä oli todella vähän. Osallistujat harmittelivat kuulijoiden vähyyttä. He olivat kuitenkin tyytyväisiä itse vinkkeihin ja kirjavalintoihin.

Osallistujien vähyys jäi harmittamaan. Vaikka aihe koettiin tärkeäksi ja uudeksi, niin silti päiväkodeista ei tullut osallistujia. Ehkä vinkkaukset keskellä päivää olivat sittenkin hankalat toteuttaa päiväkodin puolelta. Toisaalta kuulijoilta tuli kommentti, että juuri käytetty kellonaika oli paras hetki päiväkodissa osallistua vinkkaukseen. Jäin pohtimaan, olisiko ollut parempi järjestää yksi pitempi vinkkaus illalla kuin monta päivällä? Tai olisiko parempi ollut järjestää vinkkaukset myöhemmin iltapäivällä, jolloin kuulijat olisivat päässeet suoraan tilaisuudesta kotiin? Kuinka moni on halukas lähtemään kesken työpäivän käymään jossakin tilaisuudessa, ja menemään sen jälkeen vielä takaisin työpaikalle? Olisi ollut varmaankin hyvä markkinoida kirjavinkkauksia suoraan päiväkodeillekin eikä vain päivähoiton johtajalle.

Kirjavinkkausta voisi tulevaisuudessa ehkä tehdä jonakin päivähoiton koulutuspäivänä esim. puolentunnin tai tunnin ajan muun koulutuksen lisäksi. Vinkkausta voisi varmasti siirtää esimerkiksi blogin muodossa verkkoon, mistä päivähoiton henkilöstö voisi käydä lukemassa tai katsomassa vinkkejä omilta työkoneiltaan silloin kun heille sopii.

Opinnäytetyön tekemisen myötä oma kiinnostus lastenkirjastotyöhön kasvoi. Yhteistyö päiväkotien ja -kerhojen, perhepäivähoitajien ja päivähoitoalalle kouluttavien oppilaitosten kanssa on kehittämisen arvoista. Kuvakirjavinkkaus on yksi käytännönläheinen keino. Myös perheet ja lapset käyvät lainaamassa runsaasti kuvakirjoja. Heillekin saa hyllyjen välissä ja palvelutiskillä vinkata ja etsiä kivaa lukemista. Minun mielestäni lapsillekin voi vinkata kirjoja, vaikka he eivät vielä osaisi lukeakaan. Päiväkodin lapset voisivat olla todella halukkaita osallistumaan vinkkauksiin. Kirjavinkkarin vierailua ja uusia huolella valittuja kirjoja lapset odottaisivat varmasti innokkaasti, kuten he nyt odottavat kirjastoauton tuloakin. Lapset oppisivat samalla arvioimaan kirjoja ja kiinnittämään niiden laatuun huomiota.

Opinnäytetyöni myötä olen myös alkanut katsoa lasten kuvakirjoja eri näkökulmasta kuin ennen. Niistä löytyy mitä moninaisimpia ominaisuuksia, joita voi käyttää niin päiväkodeissa kuin kirjaston omissakin tilaisuuksissa hyväksi. Satutunneille voi valita luettavat kirjat erilaisten teemojen ja näkökulmien perusteella, mitä toki tehdään jo nyt. Teemojen valinnassa on valtavat määrät erilaisia vaihtoehtoja. Mielikuvitusta voi käyttää vapaasti, mutta apuna voisi hyödyntää varhaiskasvatuksen orientaatioitakin. Olen alkanut myös lukemaan lasten kuvakirjoja kriittisemmin nyt kun tiedän niiden mahdollisuudet. Lapsille kannattaa tarjota laadukasta luettavaa, sillä sitä on kirjastoissa runsaasti tarjolla.

LÄHTEET

Arvola, P. & Arvola, P. 2011. Osmo nalle ja isän erehdys. Kärkölä: Pieni Karhu.

Baker, J. 2010. Booktalking for Adult Audiences. Reference & User Services Quarterly 49 (3), 234-238.

Heikkilä-Halttunen, P. 2013. Lastenkirjahylly. Hakupäivä 27.9.2013
<http://lastenkirjahylly.blogspot.fi/>.

IBBY Finland ry 2013. Esittely. Hakupäivä 2.10.2013 <http://www.ibbyfinland.fi/>.

Jokipaltio, J. 1990. Neljä kuvaa lastenkirjallisuudesta. Teoksessa Lapsi, kieli ja mieli. Lasten kulttuurista ja kirjastosta. Helsinki: Kirjastopalvelu.

Kesti, M. 2010. Kirjavinkkaus. Lyhyt johdatus teoriaan ja käytäntöön. Hakupäivä 29.10.2013
<http://www.slideshare.net/MarkkuKesti/kirjavinkkauskoulutus>.

Kirjastot.fi 2013. Okariino. Hakupäivä 27.9.2013 <http://www.okariino.fi/>.

Klassen, J. 2013. Haluan hattuni takaisin. Helsinki: WSOY.

Korkeamäki, R.-L. 2011. Kieli ja vuorovaikutus oppimisympäristöissä. Teoksessa M. Nurmilaakso & A.-L. Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehitys varhaiskasvatuksessa. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. Opas 13. Helsinki: Unigrafia, 42-52.

Kuisma, T. & Nevakivi, L. 2010. Puuvanhus ja pikkukoivu. Kärkölä: Pieni Karhu.

Lastenkirjainstituutti 2010. Lisätietoa Onnetista. Hakupäivä 2.10.2013
<http://www.lastenkirjainstituutti.fi/lisatietoa-onnetista/>.

Leinonen, I., kirjastonhoitaja, Kemin kaupunginkirjasto. Re: Re: Tiedonhakupyynnö. Sähköpostiviesti satukeranen@suomi24.fi 28.11.2013.

Mäkelä, M.-L. 2003. Kirjavinkkarikirja. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Mörö, M. 2008. Ihan sopiva maailma. Helsinki: Lasten Keskus.

Northrup, Mary 2012. Picture books for children. Fiction, folktales, and poetry. Chicago, USA: ALA Editions.

Nurmilaakso, M. 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana lapsen kehitystä. Teoksessa M. Nurmilaakso & A.-L. Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehitys varhaiskasvatuksessa. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Opas 13. Helsinki: Unigrafia, 31-41.

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. 2011. Saatteeksi. Teoksessa M. Nurmilaakso & A.-L. Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehitys varhaiskasvatuksessa. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Opas 13. Helsinki: Unigrafia, 5-8.

Painava sana oy 2013. Kirjavinkit. Hakupäivä 26.9.2013 <http://www.kirjavinkit.fi/taustaa/>.

Pro lastenkirjallisuus 2013. Lastenkirjallisuustalo. Hakupäivä 2.10.2013
<http://www.lastenkirjallisuustalo.fi/19>.

Rauvala, K., päivähoiton johtaja, Kemin kaupunki. Re: Syksyn kirjavinkkauksista. Sähköposti-
viesti satukeranen@suomi24.fi. 20.11.2013.

Ruohonen, H. 2009. Eläinten kaupunki matkustaa. Helsinki: WSOY.

Saricks, J. 2005. Teaching Readers' Advisory and the Art of Booktalking. Booklist 102 (1), 61.

Schopf, S. 2010. Ollaanko kuitenkin kavereita? Karkkila: Mäkelä.

Seinäjoen kaupunginkirjasto 2013. Kirjavinkkaus. Hakupäivä 29.10.2013
<http://www2.seinajoki.fi/kirjasto/kirjavinkkaus.html>.

Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus.

Vilkki-Eriksson, K. 2013. Kaunokirjallisuuden eri lajien sisällönkuvailu. Hakupäivä 29.10.2013
http://www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/neuvosto/verkostot/sisallonkuvailuverkostot/koulutukset2013/Files/liitetiedosto2/Kaunokirjallisuuden_eri_lajien_sisallonkuvailu.pdf.

Yun, A. H. 2012. Kuka saa persikan? Helsinki: Lasten Keskus.

LIITTEET

Liite 1: Lastenkirjallisuudesta verkossa

Liite 2: Matemaattinen orientaatio

Liite 3: Luonnontieteellinen orientaatio

Liite 4: Esteettinen orientaatio

Liite 5: Historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio

Liite 6: Uskonnollis-katsomuksellinen ja eettinen orientaatio

Liite 7: Palaute kirjavinkkauksesta

Lastenkirjallisuudesta verkossa

Lastenkirjainstituutti (<http://www.lastenkirjainstituutti.fi/>)

- ★ edistää kotimaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden tuntemusta ja tutkimusta
- ★ tietokantoja ja linkkejä

Lastenkirjallisuustalo (<http://www.lastenkirjallisuustalo.fi/>)

- ★ tarkoituksena lastenkirjojen ja kuvitusten edistäminen
- ★ linkkejä

Lastenkirjahylly –blogi (<http://lastenkirjahylly.blogspot.fi/>)

- ★ tutkija-kriitikko blogisti
- ★ esittelee ja arvioi uusia ja vanhoja kirjoja

Okariino (<http://www.okariino.fi/>)

- ★ lastenkirjoja, mutta myös tekemistä lapsille

Kirjavinkit (<http://www.kirjavinkit.fi/>)

- ★ esittelee kaikenlaisia kirjoja aikuisille ja lapsille

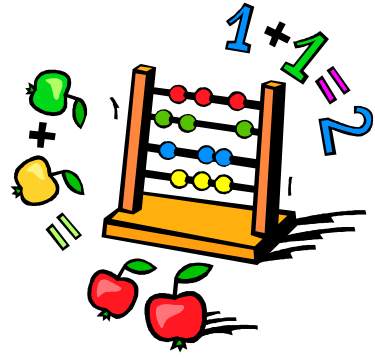
IBBY Finland ry (<http://www.ibbyfinland.fi/>)

- ★ edistää suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden asemaa sekä kotimaassa että ulkomailla

Lisäksi paljon tietoa löytyy mm. kirjastojen sivuilta ja blogeista. Kustantamot myös esittelevät valikoimaansa omilla sivuillaan. Joillakin kirjailijoilla on omat nettisivut.

Matemaattinen orientaatio

asiasanoja: laskeminen, numerot, suuruus, pienuus, muodot, koko, aika, kellot, mittaus, määrä, vertailu

Laajarinne, J.	<i>Minä en laske kymmeneen</i>
Király, R.	<i>Pieni suuri tarina huomisesta</i>
Brunhoff, L.	<i>Babarin numerokirja</i>
Williams, B.	<i>Oikea prinsessa: matemaaginen tarina</i>
Willis, J.	<i>Pieni isompi isoin</i>
Fuge, c.	<i>Nyt lasketaan!</i>
Loth, S.	<i>Mirabelin uskomaton löytö</i>
Huovi, H.	<i>Jättityttö ja Pirhonen</i>
Nisonen, R.	<i>Yks kaks yllättäen</i>
Glori, D.	<i>Kukkuluuruu, herra Hukka</i>
Mörö, M.	<i>Ihan sopiva maailma</i>
Yun, A. H.	<i>Kuka saa persikan?</i>
Arenius, P.	<i>Lasken itse</i>
Kunnas, M.	<i>Riku, Roope ja Ringo: kolme kokkia</i>
Korolainen, T.	<i>Muumien numeroleikit</i>
Kruusval, C.	<i>Ellen laskee 1, 2, 3</i>
Rowe, J. A.	<i>Sellainen kuin sinä</i>
Bently, P.	<i>Kissa, hiiri ja karkurijuna</i>
Inkpen, M.	<i>Possu Palleron 10 ilmapalloa</i>
Fearnley, J.	<i>Keskellä on hyvä olla</i>
Parker-Rees, G	<i>Tomi ja Milla etsivät aarretta</i>

Luonnontieteellinen orientaatio

asiasanoja: puut, luonto, eläimet, maapallo, ympäristönsuojelu, luonnonsuojelu, metsät, puutarhanhoito, roskaaminen, energiansäästö, ympäristökasvatus, luonto-opetus, saaristo, retket, ilmastonmuutokset, maaseutu

Kuisma, T.	<i>Puuvanhus ja pikkukoivu</i>
Digman, K.	<i>Floran talo</i>
Tiitinen, E.-P.	<i>Kyyhkyn kysymys</i>
Niemelä, R.	<i>Tikkumäen koirat</i>
Glori, D.	<i>Mullin mallin maailma: tarina maapallostamme</i>
Surojegin, N.	<i>Pikkupöllö</i>
Gullichsen, A.	<i>Satu ja päärynäpuun Pyrre</i>
Leathers, P.	<i>Hui, sanoi Pikku kani</i>
Lerche, P.	<i>Mimmit ja ketunpoikanen</i>
Parvela, T.	<i>Taro hirmuliskojen ajassa</i>
Kallio, L.	<i>Pikku Papu ja kukka</i>
Walsh, M.	<i>10 askelta maapallomme auttamiseksi</i>
Hietikko-Hautala, T.	<i>Jättiläisen jalanjälki: seikkailu saaristossa</i>
Kallio, H.	<i>Velhovaari ja kultahippu</i>
	<i>Velhovaari ja taikasieni</i>
Beer, H. de	<i>Pikku jääkarhu pelastaa valaat</i>
	<i>Pikku jääkarhu vaarallisilla vesillä</i>
Mitton, T.	<i>Uteliias pikkukarhu</i>
Diamantopoulou, P.	<i>Villikukka</i>
Skriver, I. T.	<i>Aatu ja sininen traktori</i>

Esteettinen orientaatio

Wolf, K.	<i>Unettomat</i>
Brunhoff, L.	<i>Babarin taidemuseo</i>
Vasko, A.	<i>Jellona Suuri</i>
Scarry, R.	<i>Kani kuriton</i>
Stein, D.	<i>Kukonpojan iltasatu</i>
Ruohonen, H.	<i>Eläinten kaupunki matkustaa</i>
Salo, P.	<i>Sulo omenamies</i>
Bright, J. E.	<i>Möröt vastaan muukalaiset</i>
Stewart, A.	<i>Minä olen aina lähellä</i>
Klassen, J.	<i>Haluan hattuni takaisin</i>
Güettler, K.	<i>Ei! sanoi pieni hirviö</i>
Nopola, T.	<i>Rauhallinen Erkki harrastaa</i>
Nilsson, U.	<i>Ypöyksin näyttämöllä</i>
Henriksson, K.	<i>Oikeasti vaarallista</i>
Kilpi, M.	<i>Konstaapeli Kontio: näkymätön vaara</i>
Maijala, M.	<i>Sylvi Kepposen hukkaretki</i>
Joyce, W.	<i>Morris Lessmore ja tuhansien tarinoiden talo</i>
Junttila, S.-T.	<i>Missä, tässä, jossakin...</i>
Laajarinne, J.	<i>Isä vaihtaa vapaalle</i>

Historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio

asiasanat: ottolapset, lapsiperheet, historia, museo, siisteyskasvatus, ammatit, joulukorvat, päiväkodit, kirjastot, koulu, työ

Child, L.	<i>Se on totta viekään minun kirjani</i>
Walsh, M.	<i>Minulla on kaksi kotia</i>
Rentta, S.	<i>Päivä eläinten rakennustyömaalla</i>
Devert, A.	<i>Kikka tervehtii</i>
<i>Kukka ja nallekarhu</i>
Korolainen, T.	<i>Kuono kohti koulua</i>
Kelly, M.	<i>Atsiih!</i>
Mäkelä, R.	<i>Mandin ja Aaronin seikkailut museoraitilla: kauppa</i>
<i>Mandin ja Aaronin seikkailut museoraitilla: paja</i>
Kanto, A.	<i>Paavo Virtanen ja tyttöjen tavarat</i>
Koivisto, J.	<i>Miina ja Manu pajassa</i>
Dyer, S.	<i>Hirmun hauska päivä töissä</i>
Etto, U.	<i>Priitu Rovaniemen markkinoilla</i>
Breitenöder, J.	<i>Äidin päivä tarhassa</i>
Majaluoma, M.	<i>Sirkus saapuu kirjastoon</i>
Pelliccioni, S.	<i>Onni-poika menee päiväkotiin</i>
Shields, G.	<i>Kirjasto-Kaisa</i>
Campanella, M.	<i>Hermannin Hiiri haluaa pikkuveljen</i>
Rekola, T.	<i>Kinkkulin jouluyllätys</i>
Chapman, J.	<i>Onko jo joulukorvat?</i>
Känkänen, J.	<i>Joulukorvat on jo ovella, Apo Apponen</i>
Puhakka, I.	<i>Hei hommiin: nukuttekos pommiin?</i>
Vestergaard, H.	<i>Vessavintiöt: muistele tätä kun sinulla on hätä</i>

Uskonnollis-katsomuksellinen ja eettinen orientaatio

asiasanat: suuttuminen, rikokset, vankilat, kiusaaminen, raamatunkertomukset, kuolema, kristillinen kasvatus, vastuu, yhteistyö, opetukset, hyväksikäyttö, ilkeys, väkivalta, riidat, anteeksipyyntö

Arvola, P.	<i>Osmo nalle ja isän erehdys</i>
Piper, S.	<i>Raamatun aarteita perheen pienimmille</i>
Schopf, S.	<i>Ollaanko kuitenkin kavereita?</i>
Kanto, A.	<i>Perttu Virtanen ja kauhea kateus</i>
Halttunen, E.	<i>Petra ja revontulet</i>
Hartman, B.	<i>Tilkkutaulu</i>
Moore, L.	<i>Värikäs upea maailma</i>
Butterworth, N.	<i>Talo kalliolla</i>
Parvela, T.	<i>Tuleeko vaari vielä takaisin</i>
Waclawik, J.	<i>Ketunhäntä kainalossa</i>
Salmi, A.	<i>Kallistuva talo</i>
Koskinen, J.-P.	<i>Hallava hevonen</i>
Ritchie, A.	<i>Sorsa kieltää kaiken!</i>
Melling, D.	<i>Matti on valttia!</i>
Rieckhoff, S.	<i>Miten olisi anteeksi!</i>
Airik, E.	<i>Korppipäinen mies</i>
Brandon, T.	<i>Hyeena, joka ei osannut nauraa</i>
	<i>Pienten suuria kysymyksiä</i>

Palaute kirjavinkkauksesta

Vinkkaus oli hyödyllinen

kyllä ei

Vinkatut kirjat sopivat päivän teemaan

kyllä ei

Vinkkaus oli selkeä ja riittävän perusteellinen

kyllä ei

Terveiset vinkkaajalle

Terveiset ja toiveet kirjastolle

KIITOS!